

PÅ SPORET AV EN VIRKELIGHET

*Festskrift til
Karl Brodersen*

ANTROPOS

*Finnes det en
hemmelig verdenshistorie?*

Jeg møtte Karl Brodersen for første gang under litt spesielle omstendigheter. Sommeren 1942 raste krigen på det aller verste over hele verden. Jeg hadde en vennekrets bestående av gamle klassekamerater fra gymnasiet og studiekamerater fra Universitetet i Oslo. De fleste av oss levde relativt uberørt av tidens alvor. På den tiden, det var noen måneder før Stalingrad, forsøkte Goebbels å organisere hele Europa i en «total krig». Det betød blant annet at norsk ungdom skulle tvangsinnkalles til arbeidstjeneste for derefter å sendes til Russland og plasseres i tyske kampenheter på østfronten. Dette passet meg og mine venner meget dårlig. En måte å unngå denne skjebne på var å ta pro forma arbeid i norsk landbruk.

Ved hjelp av forskjellige arrangement havnet jeg og mine venner sommeren 1942 i en tømmerhytte dypt inne i en ødslig skog i Vestfold. Vi skulle drive tømmerhugst og «flåhakking» for Norges rikeste mann. En nær slektning av meg, som hadde fått istand denne historien, hadde lokket oss med at: «Dere vil få det som små grever!» I virkeligheten fikk vi ingen lønn, og arbeidsinnsatsen ble derefter. I de årene som fulgte har vi alltid kalt oss «De små grever».

Der inne på denne øde skogshytten møtte vi to andre personer som var der av samme grunn som oss. Den ene var en stillferdig, fredelig student, Paul Frisch, og den andre var hans venn, den 25 år gamle Karl Brodersen. Den siste gruppen var så forskjellig fra «De små grever» som mulig, med det resultat at det ble en kulturkollisjon med en del munnhuggeri. Jeg visste intet om Karl Brodersen.

Da jeg hadde tatt et par bifag på universitetet, sa jeg en av de første dagene i en nedlatende tone til ham: «De bør jo forsøke å lese en bok!» Jeg husker at Brodersen svarte meg ved å kaste seg ned i blåbærlyngen og stønne: «Et ord til og jeg tar øksa!» Dagen etter sa Brodersen rett opp i fjeset på meg: «Du er en åndelig likkiste!» – Etter noen dager avtok disse utvekslinger av elskverdigheter og vi kom frem til en *modus vivendi*. Vi bragte i erfaring at Frisch og Brodersen diskuterte Søren Kierkegaard på kammerset, og at Frisch leste Bibelen på fransk.

Jeg var i en litt vanskelig situasjon under dette hytteoppholdet, da min nære slektning hadde arrangert det hele. Jeg måtte forsøke å virke som en meglere mellom de to gruppene. Denne rolle førte til at jeg av og til snakket med Brodersen på tomannshånd. Det var da det begynte.

Under disse samtalene med Brodersen bragte han etter noen dagers forløp på banen et emne av en meget eiendommelig art. Det dreide seg om den person som hadde hovedansvaret for at hele verden befant seg i historiens største krig – Adolf Hitler. Hvordan kan det forstås at et mislykket menneske, nærmest en lasaron fra et mannsherberge i Wien før første verdenskrig, kunne avansere til å bli en eneveldig diktator over et av de høyest utviklede land i den vesterlandske sivilisasjon, for så å starte en angrepskrig som først endte i et nederlag for ham etter at Det britiske imperium, USA og Sovjetunionen hadde tatt i bunnen av sine ressurser. Kan en slik menneskeskjebne forstås rasjonelt som et produkt av konvensjonelle sosiale, økonomiske og politiske faktorer?

Det skal være skrevet av størrelsesorden 50 000 bøker, avhandlinger og seriøse studier over Adolf Hitler. En del av disse arbeider diskuterer et noe spekulativt tema, nemlig om det bak Hitler og nazibevegelsen var andre grupper som i virkeligheten satte det hele i scene. Det er for eksempel et velkjent faktum at den tyske høyfinans, som Krupp, Thyssen, IG Farben etc. støttet nazistene i årene før maktovertagelsen i 1933, selv om størrelsen og betydningen av disse bidrag er omdiskutert. Men, som Brodersen en gang formulerte det, – «Man kan ikke forstå nazismen bare ved å telle penger.»

Et helt annet perspektiv åpner seg imidlertid hvis man stiller det mer usikre og dristige spørsmålet: Hadde Adolf Hitler i sin personlighet mediumistiske egenskaper? Var noen av hans aktiviteter utført i en slags form for trance? Var han dirigert av krefter og

«De små grevene» i skogen 1942.

Fra venstre Poul Borgen, Karl Brodersen, en ensom filologistudent fra Tromsø, Arne Hestenes som vi var bedt om å ta oss av, Paul Frisch, Arne Semb Johansson, Alexander Dobrowen og Sven Oluf Sørensen.

makter som er ukjente, men langt farligere enn nasjonalsosialismens teorier? Var Adolf Hitler ikke «føreren», men «den førte»? Det var dette siste alternativet Brodersen ville diskutere med de blåøyde «små grevene».

Før leseren avviser slike tanker vil jeg diskutere visse fakta som er observert av personer i Hitlers nærmeste omgangskrets.

En typisk karakteristikk av Hitler som går igjen i tallrike biografier er formulert av en konservativ tysk politiker:

«Dieser Mensch gehört ja eigentlich gar nicht zu unserer Rasse. Da ist etwas ganz Fremdes an ihm, etwas wie eine sonst ausgestorbene Urrasse, die völlig amoralisch noch geartet ist».

Et karakteristisk trekk ved Adolf Hitlers psyke og adferd synes å ha vært den eiendommelige veksling mellom en klosset, nærmest forlegen personlighet, og plutselige utfoldelse av genialitet. En av de første som pekte på denne paradoksale dualisme var Hermann Rauschning (1887-1982).

Hermann Rauschning var medlem av nazipartiet og ble i 1933 senatspresident i den frie staten Danzig. Etter en konflikt med partiledelsen flyktet han i 1934 til Sveits og senere til England og USA.

I to bøker: *Revolution des Nihilismus* (1938) og *Gespräche mit Hitler* (1940) avslørte han Hitlers erobningsplaner og advarte mot den nazistiske ideologien. Begge disse arbeider ble oversatt til svensk og dansk og var tilgjengelig for det norske publikum allerede før den tyske okkupasjonen av Norge. Jeg har senere bragt i erfarings at Brodersen hadde lest disse verker under krigen, og at det var nettopp dette studium som hadde bragt ham inn på de tankebaner som lå bak hans spørsmål om Hitler som medium. I Rauschnings bøker gis det et nærgående og fantastisk bilde av den tyske diktator. I disse verker sies det ting som synes helt uvirkelige. Et sted heter det om Hitler:

«Denne mann, som er klosset og ubehjelpelig i sin opptreden, som alltid mangler ord når han ikke kan utfolde sine retoriske gaver. Hva er det da for egenskaper hos ham som virker så sterkt på hans gjester?»

Det finnes en meget lærerik parallell – mediene. De fleste medier er alminnelige mennesker uten særlig begavelse, men plutselig kommer de i besiddelse av evner som hever dem høyt over hopen. Disse evner har ingen organisk forbindelse med mediets egen personlighet. De overføres til ham av krefter utenfra. De tar mediet i sin besiddelse, men selv blir han upåvirket av dem. På samme måte blir Hitler besatt av visse krefter hvis eksistens man ikke kan bevile, sanne demoniske makter spiller på ham som på et instrument.»

Frankrikes ambassadør i Berlin i årene 1931-38, André Francois-Poncet, skriver noe lignende om Hitler i sine memoirer i forbindelse med nazistenes årlige massedemonstrasjoner i Nürnberg: «Han gikk inn i en slags mediumistisk trance. Uttrykket i hans ansikt var ekstatisk.»

Adolf Hitler har selv ved flere anledninger uttalt at han har hatt følelsen av å ha vært dirigert av krefter utenfor seg selv. Da den nazistiske bevegelsen sto på sitt høydepunkt, sa han: «Det var ikke menneskeverk». Og ved mange anledninger, ofte i forbindelse med krisesituasjoner, er han sitert for å ha sagt: «Jeg går som en søvngjenger.»

Hvis man går med på den uhyre spekulative idé at Hitler som medium ble påvirket av ukjente krefter – hvem var da disse aktører – hvordan foregikk denne påvirkning – og hva var hensikten med denne aktivitet? Disse spørsmål fører oss over i et meget omdiskutert emne i historievitenskapene som man kan karakterisere som «konspirasjonsteorier».

Med konspirasjonsteorier mener jeg spesielle typer av hypoteser for samfunnsutviklingen som hevder at det bak de synlige historiske begivenheter som kriger, revolusjoner, attentater, etc. står skjulte krefter og grupper som i realiteten dirigerer menneskenes skjebne. Man kan tenke seg reelt eksisterende grupper av personer som frimurere, Vatikanet, internasjonal mafia, verdenskapitalismen, kommunismen osv. At slike konspirasjonsteorier, hvis de blir tatt alvorlig, kan få de mest skjebnesvangre konsekvenser er Holocaust under den annen verdenskrig et meget tragisk eksempel på. – Om dualismen i verdenshistorien har den franske dikter Honoré de Balzac (1799-1850) uttalt:

«Det finnes to slags historie – den offisielle, usannferdige historien, som man lærer ungdommen, og den hemmelige historien, der man finner de virkelige årsaker til begivenhetene, – den historie som er full av blygsel og skjuler seg.»

Det finnes mange lignende uttalelser fra for eksempel ledende, vel informerte europeiske statsmenn og samfunnsstopper som må tolkes som en tro på konspirasjonsteorier. La meg få sitere noen eksempler:

I en tale den 20. september 1876 i Aylesbury uttaler den engelske statsminister og grunnlegger av den moderne imperialismen i Storbritannia, Benjamin Disraeli (1804-81): «Europas nyere historie kan bare den skrive som er innviet i de okkulte selskapers hemmeligheter.

Dette århundres statsmenn har ikke bare å gjøre med regjeringer, keisere, konger, ministre, men også med de hemmelige selskaper. Disse kan i siste øyeblikk tilintetgjøre enhver beslutning. De har agenter overalt som ikke går av veien for mord og som setter i gang blodbad, om de finner det hensiktsmessig.

Verden blir regjert av ganske andre personer enn de innbiller seg som ikke forstår å se bak kulissene.»

Den tyske utenriksminister under Weimar-republikken, Walther Rathenau (1867-1922), ble den 24. juni 1922 skutt i Berlin av to høyreekstremistiske offiserer. Under sin korte døds-kamp fikk Rathenau stammet frem: «Det var de 72 som styrer verden.»

Lord John Emerich Edward Acton (1834-1902) ble i 1895 professor i historie i Cambridge. Han var parlamentsmedlem og intim venn av William Gladstone (1809-98), og ble regnet som den tidens

beste kjenner av Europas historie. I sin *Lectures on the French Revolution* (1910) skriver han:

«Den skremmende ting i den franske revolusjon er ikke tumultene, men planen. Gjennom all ild og røk føler vi bevis for en beregnende organisasjon. Arrangørene forblir omhyggelig skjult og maskert. Men det er ingen tvil om deres tilstedeværelse helt fra starten av.»

Man må skille prinsipielt mellom «materialistiske» konspirasjonsteorier hvor det regnes med ytre påvirkninger fra enkeltpersoner eller organisasjoner – og på den annen side teorier som har en direkte «okkult» bakgrunn, og hvor det antas at verdenshistorien influeres av skjulte, oversanselige krefter. Et kjent eksempel på en slik metafysisk forestilling finner vi hos grunnleggeren av den moderne teosofi, Helena Petrovna Blavatsky (1831-91) i hennes doktrine om «De hemmelige mestere fra Tibet». Disse skulle være de skjulte inspiratorer bak de viktigste begivenheter i verden.

Det er imidlertid ikke bare i ytterliggående spekulative teorier man finner oppfatninger om at historien har flere sider enn den «denne-sidige». I nær sagt alle ikke-materialistiske livssyn ligger det både en åpenhet og en aksept for at man i verdenshistorien kan se spirituelle føringer. Selv en så traust organisasjon som den norske statskirke er åpen for at verdenshistorien – i et stort perspektiv – spiller en kamp mellom onde og gode åndsmakter.

Også i Rudolf Steiners (1861-1925) antroposofi ligger en spirituell verdensanskuelse til grunn. Her er det selvsagt ikke tale om banale konspirasjonsteorier, men en påpekning av at også transcendent og oversanselige forhold griper inn i menneskelivet – og dermed også i verdenshistorien. I sine *Zeitgeschichtliche Betrachtungen* og *Die geistigen Hintergründe des Ersten Weltkrieges*, som inneholder foredrag holdt i tidsrommet 1916-1921, har Steiner diskutert europeisk historie i årene omkring den første verdenskrig i lys av slike forestillinger.

Det er i dag en tendens hos mange til å forkaste enhver innflytelse av irrasjonelle krefter i verdenshistorien. Dette er egentlig eiendommelig når man tenker over at en overveldende majoritet av menneskeheten gjennom alle tider har akseptert en mystisk verdensoppfatning, simpelthen gjennom sine religiøse forestillinger.

Hvis vi nu vil anvende konspirasjonsteoretiske forestillinger på

det spesielle spørsmålet – hvilke ukjente krefter kontrollerte den tyske diktator, da er vi selvfølgelig på meget usikker grunn. Ikke desto mindre eksisterer det en hel flora, la oss heller kalle det en jungel, av pseudovitenskapelige studier om dette emnet. Noen av disse er som rene James Bond-filmer, mens andre er meget informative og gir et interessant, forbausende, og selvfølgelig ofte uhyggelig innblikk i hvilke irrasjonale strømninger som florerte bak kulissene i en av de mest eiendommelige og dramatiske perioder i moderne historie.

Fra denne kryptososiologi er det et bestemt miljø som ofte assosieres med de kilder hvorfra Adolf Hitler fikk sine idéer. Det er det konglomerat av mer eller mindre hemmelige, ultrareaksjonære, pan-germanske og rasistiske selskap, sekter og ordener som florerte i Tyskland i årene under og omkring den første verdenskrig. Fra disse bevegelser er det særlig tre personer som i ettertid er blitt sett på som mulige inspirasjonskilder for nazistenes ideologier.

I 1905 begynte en frafallen katolsk geistlig, Jörg Lanz von Liebenfels (1874-1954) i Wien å publisere et sterkt antisemittisk tidsskrift *Ostara*. To år senere grunnla han et pangermansk, rasistisk hemmelig selskap, «Ordo Novi Templi» som skulle være en slags ny orden for de tyske Tempelridderne. På første juledag 1907 heiste han ordenens flagg, med hakekorset, over et lite slott han hadde kjøpt ved Donau.

En av Liebenfels' nærmeste venner og tilhengere var Guido von List (1848-1919) som i 1908 dannet sitt eget Guido von List Selskap. Dette hadde meget av den samme ideologi som «Ordo Novi Templi». Dessuten hadde det en intim forbindelse med Det teosofiske samfunn i Wien. I 1912 dannet noen av Lists disipler et nytt hemmelig selskap, «Germanerordenen».

I 1918 grunnla noen medlemmer av den døende «Germanerorden» i München en ny organisasjon, «Thule Gesellschaft» under ledelse av en farverik fantast, Rudolf von Sebottendorff (1875-1945).

En felles betegnelse for ideologien i disse bevegelser er uttrykket «Ariosofi», hvorved menes «ariernes okkulte visdom». Et gjennomgangstema er idéene om at jorden i en fjern fortid var bebodd av en edel, arisk, lys rase, og at denne verden gikk under på grunn av lavere, ikke-ariske rasers ødeleggende virksomhet. Målet for ariosofien var å gjenopprette den ariske rasens verdensherredømme, om nødvendig med den fysiske tilintetgjørelse av laverestående

folkeslag. Hele denne ideologi var forankret i okkulte forestillinger. Alle seremonier foregikk under utfoldelse av magiske ritualer og en symbolikk hvor ikke minst hakekorset spilte en sentral rolle.

Spørsmålet i hvor sterk grad Adolf Hitler har vært knyttet til disse grupper er omdiskutert. At visse kontakter har funnet sted er vel dokumentert. For eksempel er det et faktum at Hitler besøkte Lanz von Liebenfels i 1909 i hans Ostara-redaksjon i Rodaun i Wien. Hitler hadde sagt at han var interessert i von Liebenfels' raseteorier, og han var åpenbart en regulær leser av *Ostara*.

Det har vært hevdet at Hitler var i kontakt med von Sebottendorff, men det er ingen sikre bevis for at den fremtidige tyske diktator har vært medlem av «Thule-selskapet». Dette var imidlertid tilfelle for en rekke av Hitlers nærmeste medarbeidere, som for eksempel nazistenes sjefsideolog, Alfred Rosenberg (1893-1946) og den fremtidige førers stedfortreder, Rudolf Hess (1894-1987) og de andre av Hitlers entourage. Det er ingen tvil om at Thule-selskapets ideologi var helt konformt med det tidlige nasjonalsosialistiske partis program. Medlemslisten i Thule-selskapet inneholdt blant annet den første formann i det nasjonalsosialistiske partiet, Anton Drexler (1884-1942). Von Sebottendorff redigerte en avis som etter kort tid gikk over i nazistenes offisielle hovedorgan, *Völkischer Beobachter*, som i perioden 1921-23 ble redigert av et annet Thule-medlem, Dietrich Eckart (1868-1923).

Et fundamentalt trekk i alle disse protonazistiske bevegelser var deres forankring i okkulte forestillinger. I sitt hovedverk, *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* (1930), som sammen med Hitlers *Mein Kampf* (1925) var nazismens bibel, beskriver Alfred Rosenberg Atlantis som en historisk realitet. – Den 10. mai 1941 fløy Rudolf Hess alene i et sportsfly fra Berlin til Skottland i den hensikt å få innpass i visse kretser for å få istand en separatfred med Tyskland. Sjefen for den tyske krigsproduksjonen under den annen verdenskrig, Albert Speer (1905-81) skriver i sine «Erinnerungen» (1969) at Hess i fengselet i Spandau hadde forsikret ham i fullt alvor at idéen til flyturen var inngitt ham av overjordiske krefter i en drøm.

Den av de nazistiske ledere som klarest demonstrerte bevegelsens forankring i en okkult virkelighetsoppfatning, var Heinrich Himmler (1900-45). Den tyske generalstabssjef og øverstkommanderende på Østfronten, Heinz Guderian (1888-1954), karakteri-

serte Himmler som en person fra en annen planet. Han uttalte at hans hjerne funksjonerte på en måte som var diametralt motsatt rasjonell, menneskelig tenkning. Himmler omga seg med astrologer som rådgivere og tok beslutninger basert på tolkninger av horoskop. Han mente at han selv var reinkarnasjonen av den tyske konge Henrik Fuglefangeren (876-936) og holdt i november 1936 i Dachau en tale til høyere SS-offiserer om at de hadde møtt hverandre før – i tidligere tilværelser. Han etablerte en pseudovitenskape-
lig institusjon, «Ahnenerbe», som hadde som oppgave å drive forskning i germansk prehistorie og arkeologi. I denne forbindelse ble det sendt en ekspedisjon til Tibet for å lokalisere «ariernes opprinnelse». Himmler restaurerte for en formue et gammelt middelalderslott Wewelsberg i Westfalen hvor det ble drevet aktiviteter basert på rent okkulte ritualer. Hensikten var å bygge det ut til et slags Vatikan for SS-organisasjonen.

Man kan selvfølgelig latterliggjøre disse idéene. Men man må ikke glemme at riksfører Heinrich Himmler var den øverste sjef for SS-staten og hele det politiske apparat i Nazi-Tyskland, og i de siste par årene av krigen den mektigste mann i Europa nest etter Hitler. Det var han som organiserte systemet med konsentrasjonsleirene, masselikvideringene og terrorregimene under den annen verdenskrig. Det var ham man måtte tenke på når man på den tiden sa: «Satan conduit le bal».

Det er et velkjent faktum at den allierte overkommando under den annen verdenskrig var fullstendig klar over eksistensen av disse idéer hos sine motstandere, og at de faktisk benyttet astrologer som rådgivere for å kunne få et innblikk i nazistenes tankegang. Under de store krigsforbryterprosessene i Nürnberg etter krigen offentliggjorde man ikke materiale som var relevant for forståelsen av hvorledes okkulte forestillinger hadde influert på nasjonalsosialismens og nazihierarkiets ideologier og adferd. En av de britiske anklagerne, Airey Neave, uttalte at materialet var så eiendommelig og fantastisk at man ikke ønsket å referere det. En av grunnene var at hvis det kunne bevises at ledende nazister baserte sine handlinger på slike forestillinger, ville det kunne bli brukt til deres forsvar. De måtte da regnes for å ha vært sinnssyke, og dermed uansvarlige for sine forbrytelser.

En klassisk innvending mot at irrasjonelle krefter skulle kunne

gripe inn i historiske prosesser er at dette vil stride mot moderne naturvitenskap. Etter min mening er dette en illusjon. En hovedanklage mot moderne naturvitenskap har i de siste århundreder vært at den bare beskriver universet som en uhyre komplisert, men allikevel strengt deterministisk og kausalt fungerende mekanisme, uten plass for påvirkninger av transcendent art. Dette syn er ved hjelp av den materialistiske historieoppfatning anvendt på samfunnsvitenskapene og dermed på analysen av historiske prosesser. Men selv med et minimum av innsikt i naturvitenskapelige forhold vil man forstå at dette er å tillegge disse en altfor dominerende rolle i erkjennelse av naturlover.

Naturvitenskapen, for eksempel de idéer om rom, tid og materie som er beskrevet i relativitetsteorien og de moderne atomteoriene, gir oss ved hjelp av matematiske symboler uhyre subtile relasjoner mellom strukturer. Men denne kunnskap er bare som et tomt skall. Den sier oss intet om «innhold». Men gjennom hele den fysiske verden strømmer dette gåtefulle og ukjente «innhold», som ennå er fullstendig utenfor vitenskapens naturbeskrivelse. Mange har trodd at naturvitenskapen idag nærmer seg en altomfattende endelig beskrivelse av naturen. La oss imidlertid høre hva de største pionerene i fysikken sier:

Isaac Newton (1642-1727) uttalte ved slutten av sitt liv: «Jeg er som en liten gutt som har lekt ved havstranden og moret meg med av og til å ha plukket opp en pen sten eller et vakkert sneglehus - mens sannhetens store osean lå utforsket foran meg.»

Albert Einstein (1879-1955) taler et sted om at «...vitenskapen bare kan løfte litt på det slør som skjuler universet, hvis opphøyede struktur vi bare aner et svakt gjenskinn av, og hvis dypeste hemmeligheter er utilgjengelig for menneskene.»

Det disse uttalelser indikerer er den moderne naturvitenskaps begrensede mulighet til å beskrive universet, og de understreker Werner Heisenbergs (1901-76) ord: «All vår naturvitenskapelige erkjennelse svever over et uendelig dyp av det irrasjonelle.»

På bakgrunn av disse uttalelser av tidens største tenkere er det vanskelig å forstå en kategorisk avvísning av mulighetene for inngripninger av transcendent virkninger i menneskelivet og dermed på verdenshistorien.

I moderne tid er andre aspekter av naturvitenskapene blitt mer

åpenbare enn deres begrensede evne til å gi en fullstendig virkelighetsbeskrivelse. I en av mine samtaler med Karl Brodersen husker jeg han karakteriserte den moderne fysikk med ordene: «Tanke-spøkelser innad og ødeleggelse utad!»

Med den moderne astronomis teorier for universets skapelse i en gigantisk Big-Bang eksplosjon, atomteoriens paradokser med muligheter for å gå gjennom to dører samtidig, og kanaler i tidrommet hvorved man skulle kunne reversere tiden, har Karl Brodersen dekning for sine anklager om tankespøkelser.

Dagens arsenal i verden med 50 000 atombomber, de fleste med en sprengkraft på 1000 ganger bombene over Hiroshima og Nagasaki skulle kunne garantere for tilstrekkelig ødeleggelse utad.

Men la meg komme tilbake til mitt utgangspunkt. Denne artikkel er ment som en hommage til Karl Brodersen. Derfor må jeg reise spørsmålet om hvilken forbindelse det er mellom ham og det scenario jeg har forsøkt å skissere.

Karl Brodersen er et menneske jeg møter fra tid til annen, som en venn man støter på når man vandrer rundt alene i en skog eller i et tåkelt landskap. Men når jeg har hatt en av disse kontakter og samtaler med ham, så sitter hans ord som spikret i meg. Jeg vil selvfølgelig ikke beskyldte Karl Brodersen for å være en tilhenger av disse spekulative idéer om muligheter for en skjult verdenshistorie. Men jeg har erfart at slike tema interesserer ham. Han reflekterer over dem. I den historieløshet og kommersialisering som karakteriserer Norge idag representerer Karl Brodersen en motvekt og en forbindelse tilbake til en forfinet klassisk kultur. Jeg har følelsen av at han selv lengter tilbake til dette europeiske Arkadien, denne antediluvianske verden. Hans foredrag i «katakombene» i Josefinegate er alltid en enestående opplevelse. – Karl Brodersen er på mange måter en Janus-skikkelse, med en fascinerende dualitet i sin natur. Han forbinder praktisk utadvendthet og handlekraft med evnen til kontemplativ skuen innover i sin egen psyke – haugianernes kombinasjon av matvett og pietisme.

Overfor fenomenet Adolf Hitler, nazismen og hele det 20de århundres serier med katastrofer, kommer man i et dilemma. På den ene siden unndrar disse dramaer seg rasjonelle tolkninger basert på reelle politiske, sosiale og økonomiske fakta, lover og motiver. På den annen side vegrer man seg mot å forklare dette marerittak-

tige kapitel i moderne historie ved å trekke inn metafysiske og okkulte forestillinger som utfolder seg i transcendent dimensjoner. – Men det var vel nettopp denne avvising av irrasjonelle krefter i historien som ledet til at mange politiske tenkere i 1920- og 30-årene var så dårlig forberedt til å forstå nazismen. Albert Einstein uttalte for eksempel i 1931: «Hitler lever på Tysklands tomme mave. Så fort den økonomiske situasjon i Tyskland forbedrer seg, vil han opphøre å være av noen betydning.» Det gikk dessverre ikke som Einstein trodde. De fleste anstendige og normale mennesker så vel på nazistene i årene før krigen som en bande kriminelle gangstere. Men i virkeligheten var denne bevegelse noe uendelig mye alvorligere og uhyggeligere. – Det mest fristende er selvfølgelig å oppgi alle forsøk på å finne den dypere årsak til dette fenomen. Men når man føler at man ikke makter en rasjonell forklaring på et mysterium, kan man fristes til å søke en kunstners innsikt. I sitt verk *Dichtung und Wahrheit* har Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) for 200 år siden antesipert disse erupsjoner av det demoniske som vi har vært vidne til i dette århundre. Han skriver:

«Men den mest fryktelige manifestasjon av det Demoniske er når man ser det tar herredømme over et menneske. I løpet av mitt liv har jeg observert flere slike tilfeller, både på nært hold og på avstand. Slike personer er ikke alltid de mest fremragende mennesker, hverken intellektuelt eller med spesielle begavelser, og de er sjelden utstyrt med hjertets godhet. En enorm energi synes å strømme ut av dem, og de utøver en forunderlig makt over alle skapninger, selv over elementene. Og i virkeligheten, hvem kan si hvor langt en slik innflytelse kan strekke seg? Alle samlede moralske krefter er til ingen nytte imot dem. De mest opplyste menneskers forsøk på å avsløre dem som narrer og forføreriske bedragere er forgjeves. Massene er tiltrukket av dem. Sjelden eller aldri finner de likemenn blandt sine samtidige. Intet kan beseire dem annet enn universet selv, som de har startet kampen mot. Det er ved iakttagelsen av slike forhold at disse merkelige, men fryktelige ordene må ha kommet: «Nemo contra Deum nisi Deus ipse.» (Ingen mot Gud uten Gud selv).»

Lignende tanker har Karl Brodersen selv i en studie han for noen år siden skrev om «Tysk selvforståelse». Der sier han med utgangspunkt i Hermann Rauschnings arbeider:

«Knappt noen har som Rauschning på et så tidlig tidspunkt for-

stått Hitler-diktaturets apokalyptiske natur. Og stadig er det mange som ikke forstår det, men vil finne røttene til det radikalt onde i tysk historie, i tysk «mentalitet» som frukt av tysk oppdragelse osv. En slik demonisering av tyskere og tysk historie kan bare avlede fra det virkelig betydningsfulle spørsmål: hvordan finner ondskaper innpass i menneskelivet og hvordan i historien? Stiller man seg først på et moralsk standpunkt i forhold til de historiske begivenheter, da må man også kjenne svaret på dette fundamentale spørsmål om det ondes vesen.»

Kanskje ligger det i disse ord om det onde som en mulig metafysisk realitet en antydning om i hvilken retning man må søke for å få svar på det spørsmålet som Karl Brodersen stilte til de seks «små grevene» der inne i den ødslige skogen for et halvt århundre siden.